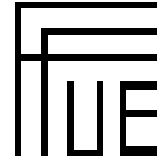

University
Foundation

World of Cities 2017/2

Maandag 17/10/2017

Fondation
Environnement
urbain

Bruno Clerbaux (stedenbouwkundige, beheerder ACPGroup) & Benjamin Cadranel (directeur Citydev) – MULTICULTURELE STEDELIJKE RUIMTE EN SOCIALE COHESIE TE BRUSSEL – Verslag.

Inleiding.

Welke mix is nodig om samen te leven, welke plaatsen zijn nodig, en op welke territoriale en kwantitatieve schaal? Welke hefboomen, beperkingen of incentives zijn nodig in de stedenbouw en de vastgoedpromotie om maatschappelijke keuzes op het terrein te vertalen? Gezien haar demografische vooruitzichten is Brussel duidelijk een bijzonder geval, zowel qua bedreigingen als qua kansen.

Uiteenzettingen.

- B. Clerbaux.

De spreker behandelt eerst de bijzondere socio-culturele diversiteit van Brussel (de meest kosmopolitische stad van de wereld...): in 2016 is minder dan 44 % van de inwoners Belg van geboorte (min 15% in 15 jaar), 21 % zijn tot Belg genaturaliseerde allochtonen en 35 % is buitenlander. De Europeanen van de EU28 (exclusief België) vertegenwoordigen een kwart van de bevolking, ook de moslims vormen een kwart. Deze verhoudingen evolueren snel in het voordeel van deze laatste. De ruimtelijke dualisatie tussen het arme centrum en de rijke (interne en externe) periferie is steeds sterker. Het gewest wordt door de Belgische staat of Europa weinig geholpen om dit kosmopolitisme te dragen. Het gewest is echter de absoluut noodzakelijke sleutel voor de hoge economische en hiërarchische status van de stad en het gewest functioneert relatief goed in de vorm van een "tolerant samenwonen": de "Mixcity" is dan ook een belangrijke troef en mag op geen enkele wijze in gevaar worden gebracht. Dit evenwicht moet evenwel een evenwicht blijven: in het licht van de snelle demografische evolutie lijkt het nodig voorlopige en relatief dringende maatregelen te nemen om voldoende sociale cohesie te behouden wanneer het aandeel van de bevolking met een heel verschillende culturele achtergrond en maatschappelijke benadering (de Islam) sneller groeit. Ook hun gebruik van de openbare ruimte verschilt. Hoe kunnen de disciplines van de sprekers (stedenbouw en regionale woningbouw) hiertoe bijdragen?

Allereerst kan dit door de goede vragen te stellen, die min of meer door deze disciplines gestuurd kunnen worden, waaronder, naast de andere vragen die spreker oppert: dient de menging, de "mixité" gepland te worden? Moet dit opgelegd worden of spontaan groeien? Betekent dit in dat laatste geval dat, naast gemengde wijken in verschillende verhoudingen, ook ghetto's moeten kunnen bestaan? Kan dit quasi exhaustief zijn, of moeten / kunnen er quota worden vastgesteld? En zo ja, op welke schaal (regio, gemeente, wijk, gebouw)? Welke tijdelijke legitimiteit kiezen we voor de inneming van het grondgebied: de historische en seculiere of die van de 'Grote Vervanging' in 2 generaties?

De spreker stelt dan antwoorden op deze vragen, antwoorden die verder besproken dienen te worden, waaronder:

- in termen van programmering: de terugkeer naar een strategie van reflectie (welke mix willen we, in welke verhouding en welke ruimtelijke ordening) voor elke regulatorische vertaling (wat niet het geval was bij het demografische GBP); met een bijzondere aandacht voor het onderwijs, waar het gebrek aan plaatsen het terrein open laat voor het nieuwe moslimnetwerk van scholen, dat anders gefinancierd wordt en waarvan de educatieve doelstellingen een grotere zichtbaarheid en een bevestiging van de moslim-identiteit in de publieke ruimte beogen; een beleid voor ongebruikte kerken in multiconfessionele centra omdat hun "eenvoudige" herverpakking tot moskeeën, waar er wel veel vraag naar is, symbolisch zeer gevoelig is;

- in termen van huisvesting: een vastgoedstrategie om te mengen tussen gebruikers (bewoners, werknemers, pendelaars, studenten), economisch gebruik en generaties, die waarschijnlijk een de facto sociaal-culturele ontmoeting creëren die niet spontaan komt; een exploratie zonder taboes van de huidige ontwikkelingen, met name de over-opdeling van oude gebouwen (vaak erfgoed, vaak vervallen) door nieuwe "slaaphandelaars" of het onrecht tussen de autochtonen en een aantal inwoners met dubbele nationaliteit die van hun herkomstland steun krijgen bij het verwerven van een woning - deze "dubbele" lening (steun van Belgische overheid en buitenland) verklaart het verval van hele wijken; een legitieme residentiële voorrang op symbolische plaatsen (het behoud van autochtonen in het centrum van de stad impliceert een zekere gentrificatie, of die van Europeanen in de Europese Wijk).

- in termen van publieke ruimtes: een religieuze en filosofische neutraliteit die het gebruik ervan voor repetitieve religieuze functies verbiedt (straatgebeden, waarvan de eerste gevallen plaatsvonden, en de oproep tot gebed (quid kerkklokken?), en dus met uitzondering van eenmalige gebeurtenissen van culturele oorsprong; een taalkundige en kalligrafische afbakening, in ieder geval op de symbolische plaatsen van de stad; een reflectie over de relevantie van de beperking van de vrijheid van meningsuiting (inclusief seksuele expressie) in een multiculturele samenleving (fresco's, tags, advertenties); de instrumentalisering van de stedelijke lelijkheid van schotelantennes om hen te verbieden; de toevoeging van een campus met andere religieuze en filosofische stromingen aan de Grote Moskee in het Jubelfeestpark, om een plek van dialoog te creëren die dé Europese deugd in de verf zet: de tolerantie, en zo de morele status van de Europese hoofdstad versterkt.

Tot slot benadrukte de spreker de rijkdom van diversiteit, die volledig en bewust te accepteren is, maar niettemin ook af te bakenen, opdat ze gezond en gelukkig blijft, en geleidelijk aan, door aantrekking en niet door dwang, tot een "Brussels burgerschap" leidt, garantie voor sociale cohesie; de spreker riep tot een breed maatschappelijk overleg tussen alle stakeholders, zonder taboes, racisme of naïviteit, en waarvan de verbintenissen worden vastgelegd in een charter, dat de spreker graag "City Zen" zou noemen.

De PPT van de spreker is beschikbaar op <http://www.ffue.org/wp-content/uploads/2017/10/Bruno-Clerbaux-FU-US-17102017-PPT.pdf>

Zie ook <http://www.ffue.org/2013/05/bruxelles-la-belgique-et-leurope-2/>

- B. Cadranel.

In lijn met het thema "multiculturele stedelijke ruimte en sociale cohesie in Brussel" toont de spreker concrete voorbeelden. In het bijzonder heeft hij het over het project "Tivoli" van Citydev, dat tot doel heeft sociale en functionele diversiteit te creëren, en informele contacten tussen alle mensen aan te moedigen: huisvesting van diverse grootte, huur- of koopwoningen, kleuterscholen, scholen, speeltuinen, gemeenschappelijke groententuinen, openbare ruimtes, ateliers en lichte industrie. De spreker benadrukt het belang van een aantrekkelijke straat en een aantrekkelijke begane grond. Hij verwelkomt de renovatie van het Muntplein en de bibliotheek Muntpunt.

Onder buitenlandse voorbeelden noemt hij de wijk "Superkilen" in Kopenhagen, een lang lineair park dat mensen van allochtone origine verwelkomt, gegroepeerd in levendige etnische sub-buurtjes (Arch. Superflex, Bjarke Ingels Group en Topotek1), het Ile de Nantes, de muurschilderingen in Lyon en de voortgang op het vlak van voetgangers- en fietspaden in heel Europa.

De slides van de sprekers zijn beschikbaar op <http://www.ffue.org/wp-content/uploads/2017/10/b-cadranel-FU-US-17102017.pdf>

Verslag van het debat.

Het debat schonk met name aandacht aan de volgende punten:

- Ruimtelijke planning van Brussel en gemengde wijken.

De kwestie van de ontvolking van de westelijke Vijfhoek komt ter sprake, die verergerd wordt door openbare werken waarbij men geen rekening houdt met de bewoners. Bestaat het centrum van de stad nog zonder echte inwoners? Er wordt ook opgemerkt dat het moeilijk is om mensen te interesseren in de projecten die over hen

gaan ("de politici beslissen toch"). De interesse van een inwoner voor zijn buurt is grotendeels afhankelijk van zijn plaats op de maatschappelijk ladder.

- Openbaar vervoer in Brussel en gemengdheid van de bevolking.

Men stelt de vraag over de lage mix in het openbaar vervoer in Brussel, weinig gebruikt door de betere klassen, in tegenstelling tot hoofdsteden met een gelijkaardige grootte, zoals Kopenhagen of Amsterdam. De sprekers antwoordden dat het openbaar vervoer in Brussel wordt gekenmerkt door een overvloedige aanbod, maar dat dit niet noodzakelijk overeen komt met de behoeften van de gebruikers. Er is inderdaad geen coördinerende autoriteit om het vervoer in Brussel te organiseren, in tegenstelling tot soortgelijke steden als Lyon. Elke operator kan daarom zijn programma opstellen naar eigen inzicht, volgens zijn eigen prioriteiten. Op deze manier denken de spoorwegen voornamelijk aan interstedelijk vervoer en pendelaars, de bouw van prestigie-stations in Antwerpen of Luik en negeren ze de +/- 19 Brusselse stations die door de inwoners van de stad gebruikt kunnen worden. Hetzelfde voor MIVB en De Lijn. Het maken van het huidige mobiliteitsplan is een stap vooruit, maar het is geen dynamisch beheersinstrument om de verwachte behoeften van de bevolking te beantwoorden, waaronder de uitbreiding van de metro naar een overstappunt voor Vlaamse pendelaars in Ganshoren. Verschillende voorstellen voor een dynamisch bestuur werden geformuleerd in het boek "Le Rail, clé de la mobilité urbaine à Bruxelles" door P. Laconte en C. van den Hove, met een voorwoord van Eric De Keuleneer, <http://www.ffue.org/2014/11/le-rail-cle-de-la-mobilite-a-bruxelles/>.

- Financiering van stedelijke projecten in Brussel.

Dit leidt naar de vraag voor middelen voor Brussel om stedelijke projecten te implementeren die gunstig zijn voor de mix. Hier kan men verwijzen naar het structurele gebrek aan recepten in Brussel. Elk jaar verlaten ongeveer 30.000 mensen de hoofdstad om zich in een van de andere gewesten te vestigen, meestal middenklassers (die verdienen tussen de 20.000 en 50.000 euro bruto per jaar) en deze worden vervangen door armere bewoners (met een inkomen tot 20.000 euro). De impact van deze stedelijke exodus op de gemeentelijk en regionale financiering wordt versterkt door het feit dat de belastinginkomsten worden geïnd op de plaats van de uitgaven (thuis) en niet op de plaats van het inkomen (werk). De speciale wet van 2001 gaf de Brusselse regio toestemming om haar eigen vastgoedontvangsten te verhogen en een eigen kadaster te hebben. Maar deze wet is niet geïmplementeerd. De stijging van de vastgoedwaarden is dus grotendeels aan Brussel voorbij gegaan.

- Verdichting en infrastructuur.

De kwestie van de oneerlijkheid van het infrastructuurfinancieringssysteem ten gunste van de Brusselse voorsteden wordt aangekaart. De distributie van water, gas, elektriciteit en aansluiting tot de diverse netwerken is onderhevig aan een uniforme prijsstelling, d.w.z. de aansluiting van perifere woningen, die veel duurder is dan in bestaande wijken, wordt in rekening gebracht tegen dezelfde prijs als aansluitingen in bestaande netwerken. Districtsverwarming - en zijn energie-efficiëntie - is alleen mogelijk voor dichtbevolkte wijken. De institutionele factoren die de stedelijke spreiding ("sprawl") in de hand werken, verdienen een specifiek debat, in overeenstemming met het vorige debat over de voorstellen van Bouwmeester Leo Van Broeck.

Pierre Laconte